

σθείσης καὶ πάλιν ἀνακτηθείσης· πλήν καταμαρτυροῦνται καὶ ἐκ τοῦ αὐθορμήτου ἐράνου, ὃν κατέβαλον ὑπὲρ τῆς ἀνοικοδομήσεως τοῦ Ναοῦ. Ὁ ἔρανος αὐτός, ὅστις ἀποδεικνύει καὶ τὰ ἀμύθητα πλούτη, ὅσα εἶχον ἀποκτήσει καὶ ἀποταμιεύσει κατὰ τὴν διάρκεια τῆς αἰχμαλωσίας των, ἀνεβιβάσθη εἰς τὸ μέγα ποσὸν τῶν ὀγδοήκοντα περίπου ἑκατομμυρίων δραχμῶν. « Καὶ ἔδωκαν, λέγει ἡ Γραφή, εἰς θησαυρὸν τοῦ » ἔργου χρυσίον καθαρὸν μνᾶς ἕξ μυριάδας καὶ χιλιάδας, καὶ ἀργύριον μνᾶς πεντακισχιλίας. » Πρῶτον δὲ αὐτῶν ἔργον ἐχρημάτισεν ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ δεῦτερον ἡ κατάθεσις τῶν θεμελίων τοῦ Ναοῦ· δάκρυα δὲ χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης συνώδευσαν τὴν ἐναρξιν καὶ ἐγκαινίασιν τῶν ἱερῶν τούτων ἔργων. « Καὶ πολλοὶ οἱ εἶδосαν τὸν οἶκον τὸν » πρῶτον ἐν θεμελιώσει αὐτοῦ, καὶ τοῦτον τὸν οἶκον » ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῶν, ἔκλαυσαν φωνῇ μεγάλῃ, καὶ » ὁ ὄχλος ἐν σημασίᾳ μετ' εὐφροσύνης τοῦ ὑψῶσαι » ὠδῆν. »

Πλήν ἐν τῷ μέσῳ τσαύτης ἡδονῆς καὶ ἀγαλλιάσεως, βάσκανος καὶ ἐπίβουλος δαίμων, διήγειρε τὸν φθόνον τῶν ἐχθρῶν των, καὶ ἰδίως τῶν γειτονεύοντων λαῶν Ἀμμονιτῶν, Ἰδουμαίων καὶ Σαμαριτῶν, οἵτινες οὐ μόνον ἐδηλητηρίασαν τὰς πρώτας αὐτῶν χαρμοσύνους καὶ πανηγυρικὰς ἡμέρας, ἀλλ' ἐπέτυχον διὰ συνεχῶν ἐπιθέσεων καὶ πολλῶν ῥαδιουργιῶν, πλησίον τῶν Σατραπῶν καὶ τῶν συμβούλων τῆς Περσικῆς δυναστείας, νὰ κωλύσωσι τὴν πρόοδον τῆς τοῦ Ναοῦ ἀνοικοδομήσεως μέχρι Δαρείου τοῦ Ὑστάσπεως. Ἀτυχεῖς Ἡγεμόνες, οἵτινες μ' ὅλας αὐτῶν τὰς καλὰς διαθέσεις, γίνονται πολλάκις καὶ αὐτοὶ, καὶ οἱ ἐλπίζοντες ἢ ἀποτεινόμενοι εἰς αὐτούς,

θύματα κακῶν ἢ διεφθαρμένων Συμβούλων καὶ Θεραπόντων!

Ἐπὶ Δαρείου τοῦ Ὑστάσπεως, συνέπεσε νὰ ᾔηται πρῶτος αὐτοῦ οἰνοχόος ἀνὴρ Ἰουδαῖος, εὐπαιδευτος, εὐσεβὴς καὶ φιλόπατρις, ὁ Νεεμίας. Οὗτος πληροφορηθεὶς, ὅτι οὔτε ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ Ναοῦ ἐπερατοῦτο, οὔτε τὰ τεῖχη τῆς πόλεως ἀνεγείροντο, ἔνεκα ἐχθρικῶν ῥαδιουργιῶν, ἐκυριεύθη ὑπὸ τσαύτης μελαγχολίας, ὥστε ἔκτοτε ἐφαίνετο πάντοτε σκεπτικὸς, κατηφὴς καὶ περίλυπος. Ἐκλαβὼν δὲ ὁ βασιλεὺς τὴν σκυθρωπότητά του ὡς πονηρίαν καρδίας, τὸν ἐπέπληξεν ἡμέραν τινα ἐν τῇ τραπέζῃ του, πλήν αὐτὸς εἰπὼν τὴν αἰτίαν τῆς κατηφείας του, εὐηρέστησε τοσοῦτον τὸν κύριόν του, ὥστε οὐ μόνον τοῦ ἐπέτρεψε τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν πατρίδα του, καὶ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ Ναοῦ καὶ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, ἀλλὰ τοῦ ἐχορήγησε καὶ μέσα καὶ συνοδίαν στρατιωτῶν πρὸς ἀσφάλειαν ἑαυτοῦ καὶ τῶν συνοδοιπόρων του. Ἄς ἀκούσωμεν τὸν ἴδιον Νεεμίαν ἀφηγούμενον. « Καὶ » ἔδωκέ μοι ὁ βασιλεὺς ὡς χεὶρ Θεοῦ ἡ ἀγαθὴ ἐπιστολήν ἐπὶ Ἀσάφ, φύλακα τοῦ παραδείσου αὐτοῦ, » ὥστε δοῦναί μοι ξύλα στεγάσαι τὰς πύλας, καὶ εἰς » τὸ τεῖχος τῆς πόλεως, καὶ εἰς οἶκον, ὃν εἰσελεύσομαι· καὶ ἀπέστειλε μετ' ἐμοῦ ὁ βασιλεὺς ἀρχηγούς » δυνάμεως καὶ ἵππεῖς, καὶ ἦλθον εἰς Ἱερουσαλήμ » καὶ ἤμην ἐκεῖ. »

Ἀφίχθεις ὁ Νεεμίας μετὰ πολλῶν ἐτέρων ὁμοεθνῶν του εἰς τὴν πατρίαν γῆν, ὅπου ᾔσαν καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ μεταβάντες, ἤρξαντο παραχρῆμα ἅπαντες τῆς ἀνοικοδομήσεως τοῦ Ναοῦ καὶ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως μετ' ἀκαμάτου ζήλου καὶ μεγίστης δραστηριότητος. Ἐπειράθησαν μὲν καὶ τώρα οἱ ἐχθροὶ των διὰ

μυρίων παγίδων καὶ συκοφαντιῶν νὰ ματαιώσωσι τὸ βασιλικὸν διάταγμα, ἀλλ' ἀπέτυχον. Ἡ ἀποτυχία τῶν αὐτῶν τοὺς κατέστησε τόσο ἐμμανεῖς, ὥστε ἐπετίθοντο συνεχῶς κατὰ τῶν τεκτόνων καὶ ἐργατῶν, οἵτινες πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ἐφόδων τῶν, ἠναγκάζοντο νὰ ἐργάζωνται πάντοτε ἔνοπλοι. Τέλος πάντων μετὰ πολλὰς θυσίας καὶ πύροδόν τινων ἐτῶν, ἐπερατώθη καὶ ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι συρρέοντες πανταχόθεν, ἐπλήθυνον ἅπασαν τὴν χώραν τῆς Παλαιστίνης, ἀνέλαβον τὴν προτέραν μορφήν τοῦ ἐθνικοῦ αὐτῶν βίου, καὶ ἐδιοικοῦντο πλέον ὡς ἔθνος ἐλεύθερον καὶ ἀνεξάρτητον μὲ τοὺς ἰδίους αὐτῶν νόμους, τὰ ἥθη καὶ τὰ ἔθιμα.

Ὅσα δὲν ὑπερεπήδησαν προσκόμματα! Ὅσα δὲν ὑπέστησαν δεινά! Πλὴν καὶ τί καλὸν προσκτᾶται ἄνευ πόνου; « Τὰ καλὰ πόνῳ κτῶνται. » Ἡ ἐλευθερία μάλιστα καὶ ἀνεξαρτησία τῶν ἐθνῶν, εἶναι διαγωνίσματα, ἅτινα συνήθως συνοδεύονται μετὰ πλήθους αἱμάτων καὶ πολυχρονίων θυσιῶν, διότι εἶναι καὶ τὰ πολυτιμώτερα ἀγαθὰ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ἴδου λοιπὸν μετὰ θάνατον ἐβδομήκοντα ἐτῶν, τὸ ἔθνος τῶν Ἑβραίων ἀνεγερμένον, καὶ ἡ ἀναβίωσις αὐτοῦ ἀναγεγραμμένη ὡς νόμος εἰς τὰς δέλτους τῆς ἱστορίας. Εἴτε ὅμως ὡς πρόσκαιρος πολιτικὴ ἔκλειψις θεωρηθῆ ὁ θάνατός του, εἴτε ὡς ἀπότισις κατὰ τὴν Γραφὴν ἰδίων ἀμαρτημάτων, δύναται κάλλιστα νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς μακροχρόνιος καὶ βαθύς Ἐπιμενίδειος ὕπνος, ἐξ οὗ ἠγέρθη ὅπως ἐξακολουθήσῃ, παρασκευαζόμενον, τὴν πορείαν του ἐν τῇ φυσικῇ καὶ ἠθικῇ τάξει, καὶ ἐπιτελέσῃ ἐν τῷ πληρώματι τοῦ χρόνου τὴν μεγάλην αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἀποστολήν.

Ἐξῆσε δὲ καὶ ἐν τῇ ἀναβιώσει του, ἐπέκεινα τῶν

πέντε ἑκατονταετηρίδων· ὥστε ἅπας ὁ ἐλεύθερος καὶ ἀνεξάρτητος ἐθνικός αὐτοῦ βίος, διήρκεσεν ὑπὲρ τὰ χίλια ἑξακόσια σχεδὸν ἔτη. Καθ' ὅλην δὲ τὴν περίοδον τῆς ἀναγεννήσεώς του ταύτης, δὲν ἐφάνη κατώτερον ἀπὸ τὸν πρῶτον αὐτοῦ βίον, διότι καὶ μεγάλους ἀνδρας ἀνέδειξεν, ὅποιοι ἦσαν οἱ Ἡρώδαι καὶ οἱ Μακαββαῖοι, καὶ ἀνδραγαθήματα ἠρωϊκὰ κατώρθωσε, διότι πολλάκις κατετρόπωσε οὐ μόνον τοὺς Ἀραβας, ἀλλὰ καὶ τὰς Ῥωμαϊκὰς λεγεῶνας· καὶ τὴν συμμαχίαν του ἐζήτησαν Ῥωμαῖοι καὶ Σπαρτιάται, καὶ στεφάνους ἐψηφίσαντο ὑπὲρ αὐτοῦ οἱ Ἀθηναῖοι, διὰ τὴν καλὴν περιποίησιν, ἣν μετήρχετο πάντοτε πρὸς τοὺς οἰκοῦντας εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ἢ τοὺς διερχομένους ἐξ αὐτῆς συμπολίτας τῶν· καὶ ἐμπόριον καὶ βιομηχανίαν ἐμόρφωσε ἐντελέστερα, καὶ αἱρέσεις ἢ Σχολὰς φιλοσοφικὰς διωργάνισεν, οἷαι ἦσαν τῶν Φαρισαίων, ἀσπαζομένων τὰς Στωϊκὰς δοξασίας, καὶ ἐρμηνευόντων τὸ πνεῦμα τῶν Γραφῶν, — τῶν Σαδδουκαίων, ἀκολουθούντων τοὺς Ἐπικουρείους καὶ ἐμμενόντων εἰς τὸ γράμμα τοῦ νόμου, — τῶν Γαλιλαίων πρεσβεύόντων ἀκράτους δημοκρατικὰς ἀρχάς, — τῶν Ἑσσηνῶν, αὐστηρῶν τηρητῶν ἀγνοτάτης ἠθικῆς, καὶ φιλοῦντων μᾶλλον τὴν σχολὴν τοῦ Ἀντισθέτους, — καὶ τῶν Θεραπευτῶν, τῶν ὁποίων ὁ βίος ὁμοίαζε μ' ἐκεῖνον τῶν ἀσκητῶν καὶ ἐρημιτῶν τῶν πρώτων χρόνων τοῦ χριστιανισμοῦ. Διὰ τῶν αἱρέσεων ἢ Σχολῶν τούτων καὶ τοῦ δραστηρίου βίου του, καὶ τὰ φῶτα του ἐγενέκευσε καὶ τὸν πολιτισμὸν του προήγαγεν εἰς ἰκανὸν βαθμὸν τελειοποιήσεως.

Πάντα ταῦτα ὅμως ἦσαν πνευματικὰ οὕτως εἰπεῖν προπαρασκευαί τῆς μεγάλης καὶ κοσμοσωτηρίου ἀποστολῆς, ἣν ἐπρόκειτο μετὰ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου

νά ἐπιτελέσῃ ἐν τῇ ἀναβιώσει του. Ὁ κύριος ταύτης σκοπὸς ἢ τοῦ ἱστοριονομικοῦ νόμου, ὅστις τὴν παρήγαγεν, ἦτον ἡ πλήρωσις ἐκείνης, ἣτις σαφῶς ἀπεκαλύφθη ἐκ τῶν διαδραματισθέντων γεγονότων κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀναβιώσεως. Ποία δὲ ἦτον ἡ ἀποστολὴ αὐτῆ; Ἡ ὑπὸ ἀλλοίαν μορφήν μετάδοσις τοῦ θρησκευτικοῦ χαρακτηρὸς του· ὁποία ἡ φύσις τοῦ δένδρου, τοιοῦτος καὶ ὁ καρπός. Ὁ χριστιανισμὸς εἶναι καθαρὰ ἀπόρροια συμπεπληρωμένη καὶ ἀναμεμορφωμένη τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. Ὁ ἴδιος Θεάνθρωπος Ἰησοῦς, ὅστις ἦτο γόνος τούτου καὶ ἀρχηγὸς τῆς νέας μορφῆς, ἐκήρυξεν ὅτι δὲν κατῆλθεν εἰς τὸν κόσμον ἵνα χαλάσῃ, ἀλλ' ἵνα πληρώσῃ τὸν ἀρχαῖον νόμον· « οὐκ ἦλθον χαλάσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι τὸν νόμον. » Ἐνεκα τούτου καὶ ὁ νόμος οὗτος τῶν Ἑβραίων καὶ ἅπαντα τὰ ἱερὰ αὐτῶν βιβλία, ἀπαρτίζουσι μέρος ἀναπόσπαστον καὶ οὐσιῶδες τοῦ χριστιανισμοῦ, διότι εἶναι ὡς αἰτία πρὸς ἀποτέλεσμα, καὶ ὡς μυστήριον πρὸς ἀποκάλυψιν.

Ἡ νέα αὕτη θεία ἀποκάλυψις ἢ νέα Διαθήκη, ἣτις ἀνέπλασεν, ἀνεκαίνισε καὶ ἔσωσε τὸ ἀνθρώπινον γένος, διαχωρίζει τὸν Χριστιανισμὸν ἀπὸ τὸν Ἰουδαϊσμὸν, ὅστις μὴ ἀποδεχόμενος ἐκεῖνον, περιεκλείσθη εἰς μόνον τὸν ἀρχαῖον νόμον καὶ τὰς παραδόσεις του, ἐνεκα τῶν ὁποίων μονωθεὶς, ἐπέμεινε δυστυχῶς εἰς τὴν πλάνην, ὡς καὶ εἰσέτι διασκορπισμένος ἐντὸς τῶν ἐθνῶν ἐπιμένει εἰς τὸ σκότος, ἀπέναντι τῆς παγκοσμίου καὶ φωτοβόλου ἀληθείας. Πλὴν δὲν ἔπεται ἐκ τούτου, ὅτι δικαιούται τις καὶ ἐν τῇ πλάνῃ καὶ δυστυχία του, νὰ χαλεπαίνῃ τὴν θέσιν του, ἐξυβρίζων ἢ κακοποιῶν αὐτόν, διότι οἰαδήποτε δοξασία εἴτε θρησκευτικῆ, εἴτε πολιτικῆ, εἴτε ἑτέρα, εἶναι πάντατε πί-

στις, συνείδησις καὶ ἐλευθερία, ἅτινα ὡς δικαιώματα ἴδια, φυσικὰ καὶ ἀναφαίρετα παντὸς ἠθικοῦ ὄντος πρέπει ἀμοιβαίως νὰ σέβωνται. Ὁ ἀνώτερος ἀριθμὸς ἢ ἡ ἰσχὺς, οὐδὲν παρέχουν δικαίωμα πρὸς ὄλεθρον, ἢ καταδιωγμὸν ἢ περιφρόνησιν τοῦ μικροτέρου· μόνος ὁ δεσποτισμὸς ἢ βαρβαρότης καὶ ἡ ἀμάθεια, καταχρώμενα τῆς ἰσχύος των, δύνανται νὰ παρεκτραπῶσιν εἰς τοιαύτας ἀθεμιτοουργίας. Οἱ Ἑβραῖοι ἐπομένως καὶ ὡς ἄνθρωποι, καὶ ὡς τιμήσαντες ἄλλοτε τὴν ἀνθρωπότητα, καὶ ὑπηρετοῦντες εἰσέτι αὐτὴν διὰ τῶν Ἱερῶν Βιβλίων καὶ θρησκευτικῶν νόμων των, καὶ ὡς δυνάμενοι τέλος νὰ ἐξέλθωσιν ἐκ τῆς πλάνης, δικαιούνται καὶ ἐν τῇ σημερινῇ διασπορᾷ των εἰς τὴν συμπάθειαν, τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν περίθαλψιν τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ὡς καὶ εἰς τὴν συμμετοχὴν τῶν δικαίων. Ἡ διασπορά των αὕτη χρησιμεύει ἴσως, ἀνεξαρτήτως τῶν θείων λόγων, καὶ ὡς μαρτύριον αὐτόλαλον τῆς ἐν τῇ ἀναβιώσει αὐτῶν συμπληρώσεως τῆς θρησκευτικῆς ἐν τῷ κόσμῳ ἀποστολῆς των, μετὰ τὸ πέρασ τῆς ὁποίας, ἔπρεπε νὰ ἐπέλθῃ καὶ ἡ διὰ παντὸς πολιτικὴ αὐτῶν διάλυσις, ὡς ἐπέρχεται μετὰ τὴν βλάστησιν ἢ σῆψιν τοῦ σπειρομένου κόκκου, καὶ ὡς κατὰ φυσικὸν νόμον συμβαίνει εἰς πᾶν ὅ,τι λαμβάνει ἀρχὴν, νὰ ἔχῃ καὶ τέλος.

Πλὴν ἴσως παρατηρήσῃ τις, ὅτι τὸ γεγονὸς τῆς Ἑβραϊκῆς ἀναβιώσεως, ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἀφορᾷ λαὸν ἄλλοτε περιούσιον καὶ ἐκλεκτὸν τοῦ Θεοῦ, δὲν δύναται ἐξ ἄλλου μέρους καὶ ὡς γεγονὸς μεμονωμένον νὰ δημιουργήσῃ ἢ ν' ἀποδείξῃ καὶ βέβαιον καὶ σταθερὸν ἱστοριονομικὸν νόμον. Ἡ παρατήρησις αὕτη, τῆς ὁποίας τὴν σπουδαιότητα δὲν δυνάμεθα ν' ἀρνηθῶμεν, θέλει ἀποχρώντως, πιστεύομεν, ἰκανοποιηθῆ ἐκ τῆς

ἀναπτύξεως ἑτέρου μεταγενεστέρου γεγονότος, ἀφω-
ρῶντος τὴν ἀναβίωσιν τοῦ ἡμετέρου ἔθνους. Ἐξε-
τάσαμεν τὰ ἀλλότρια, ἃς διαλάβωμεν ἤδη καὶ περὶ
τῶν ἡμετέρων.

(ἀκολουθεῖ.)

Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ.

ΥΠΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗΝ ΕΠΩΪΝ.

Ἐἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ὁ χεῖμαρρος τῆς ἠθικῆς δια-
φθορᾶς ὁσημέραι ἐξογκοῦται, καὶ ἐπικυβεῖ νὰ κατα-
κλύσῃ πᾶν ὑγιὲς καὶ γόνιμον σπέρμα τακτικῆς καὶ
εὐδαίμονος συμβιώσεως, ἢ ὑπὸ κοινωνικὴν καὶ ἠθικὴν
ἐποψίν τῆς οἰκογενείας ἔρευνα, καθίσταται μελέτη
οὐ μόνον σπουδαιοτάτη διὰ τε τὸν πολιτικόν, τὸν ἠ-
θικολόγον καὶ τὸν φιλόσοφον, ἀλλὰ καὶ ἀναγκαιο-
τάτη πρὸς πάντα ἐνδιαφερόμενον ὑπὲρ τῆς ἠθικῆς ἐν
γένει τάξεως καὶ τοῦ ἰδίου τοῦ οἴκου. Εἰς αὐτὴν καὶ
ὁ θεωρητικὸς καὶ ὁ πρακτικὸς ἄνθρωπος ἀνευρίσκουν
ἐκτὸς τοῦ σοφοῦ καὶ ὠφελίμου, καί τι ἡδὺ καὶ τερ-
πνόν, ἅτινα συγκιρνοῦν ὅπως οὖν τὸ φύσει σοβαρὸν
ὑφὸς τοιούτων ἀντικειμένων. Ἄς προβῶμεν ἤδη εἰς
τὴν συζήτησιν τοῦ προκειμένου θέματος.

Ὁ ἄνθρωπος μόνος οὔτε καλεῖται οἰκογένεια, οὔ-
τε ἀποτελεῖ αὐτὴν, διότι ἡ οἰκογένεια ἐν τῇ συστά-

σει τῆς δὲν εἶναι μονὰς, εἶναι ἀριθμὸς περιεκτικὸς,
σημαίνει πλῆθος συγκείμενον εἴτε ἐκ δύο, εἴτε ἐκ
πλειοτέρων ὄντων, καὶ καταρχὰς μὲν σχηματίζεται
ἐκ δύο ὁμοειδῶν καὶ ἑτερογενῶν, ἄρρενος καὶ θήλειος,
μετὰ ταῦτα ὁμῶς διὰ τῆς τεκνοποιίας βαθμηδὸν πολ-
λαπλασιάζεται. Ὁ σχηματισμὸς αὐτῆς εἶναι ἡ πρώτη
πάσης αἰσθητικῆς ὑπάρξεως κοινωνικὴ σύστασις, δι-
ότι κοινωνία ἐν τῇ ἀφηρημένῃ καὶ γενικῇ αὐτῆς ση-
μασία, οὐδὲν ἄλλο εἶναι, εἰμὴ ἔνωσις ἢ ἄθροισμα
πολλῶν ὄντων εἰς ἓν συνεργομένων καὶ συμβιούντων.
Ὅθεν καὶ αἱ ἀγέλαι τῶν κτηνῶν, καὶ τὰ σμήνη τῶν
μελισσῶν, καὶ αἱ φωλεαὶ τῶν μυρμηκῶν, καὶ οἱ συν-
αγεῖρμοι τῶν πτηνῶν εἶναι ἐπίσης κοινωνίαι, διότι εἰς
ἐν ὁμοῦ συνέρχονται καὶ συζοῦν. Ὑπὸ ταύτην δὲ τὴν
ἐννοιαν τῆς ἀπλῆς συνενώσεως καὶ συμβιώσεως, οὐ-
δόλως διαφέρουν ἀπὸ τὴν κοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων
εἴτε μεγάλην, εἴτε μικράν.

Κατὰ τί λοιπὸν αὕτη διαφέρει ἐξ ἐκείνων; — Κα-
τὰ τὸν ὁποῖον προτίθεται ὑψηλὸν σκοπὸν, καὶ τὸν
ὁποῖον ἐπιτελεῖ ἠθικὸν προορισμὸν, ἐξ ὧν ὁ μὲν ἀφο-
ρᾷ τὴν μετὰ λόγου συνέχειαν τῆς συστάσεως πρὸς
ἐπίτευξιν πραγματικῆς καὶ διαρκοῦς τάξεως καὶ εὐ-
ημερίας· ὁ δὲ τὴν ἐπιδίωξιν προοδευτικῆς καὶ ἐκπο-
λιτιστικῆς τελειοποιήσεως, ἀντικείμενα ἀμφοτέρω δι-
ερμηνεύοντα τὸν ἠθικὸν νόμον, ἴδια καὶ ἀποκλειστικὰ
τῶν λογικῶν ὄντων, καὶ ἀλλότρια τῆς φύσεως τῶν
λοιπῶν, ἅτινα ὀρμεμφύτως συνέρχονται, ἀτάκτως συ-
ζοῦν καὶ στερεοτύπως ἀποθνήσκουν.

Ἦλθον τίνι τρόπῳ ἡ πρώτη τῶν ἀνθρώπων κοινω-
νικὴ σύστασις, ἀναγομένη εἰς τὴν οἰκογένειαν, ἔλαβεν
ἀρχήν; — Κατὰ τὸ κοσμογονικὸν τῆς ἡμετέρας θρη-
σκείας σύστημα, ἡ οἰκογένεια ἐσχηματίσθη ἀνάκαθεν

ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Δημιουργοῦ τῶν ὄλων, ὅστις πλάσας τὸν ἄνθρωπον ἄρρεν καὶ θῆλυ, ἔδωκεν ἑναρξιν εἰς αὐτήν. Ἄν δὲ ἡ ἑρμηνεία αὕτη ἱκανοποιεῖ πάσας τὰς συνειδήσεις, τὸ ζήτημα ἤθελεν εἶσθαι λελυμένον. Φιλόσοφοί τινες ὁμῶς μὴ ἀρκούμενοι εἰς αὐτήν, καὶ ἐρευνῶντες μεταφυσικώτερον τὴν μονάδα ἢ τὸ φυτώριον τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν, ἀνακαλύπτουν εἰς αὐτὸ ἀλλοίαν γένεσιν καὶ οἰκοδομοῦν ποικίλα συστήματα, ἅτινα ἢ θερμὴ καὶ γόνιμος φαντασία των ἀνεγείρει, ἢ ἐπὶ τῆς μυθοπλασίας τῶν ποιητῶν, ἢ ἐπὶ τινῶν ἐκτάκτων γεγονότων προηγμένων κοινωνιῶν.

Ἡ οἰκογένεια συνεστήθη κατὰ τοὺς μὲν, ἐν τῇ ἀγρία καταστάσει, ἐξ ἀρπαγῆς τῆς γυναικὸς ὑπὸ τοῦ ἀνδρός, κατὰ τοὺς δὲ ἐκ κλοπῆς, καὶ κατὰ ἑτέρους ἐξ ἀμοιβαίας συναλλαγῆς. Πλὴν ἡμεῖς βηματίζοντες καὶ εἰς τὰ μεταφυσικὰ ἴχνη των, οὐδόλως συμμεριζόμεθα καὶ τὰς ἀπιθάνους δοξασίας ἢ εἰκασίας των, διότι ἡ σύστασις τῆς οἰκογενείας, δὲν εἶχεν ἀνάγκην νὰ προσδράμῃ εἰς τοιαῦτα ἀνώμαλα μέσα, ἅτινα συνήθως ἀπαντῶνται εἰς ἀποκαταστημένας κοινωνίας. Εἰς ταύτας οἱ ἄνδρες καὶ ἀρπάζουν καὶ κλέπτουν τὰς γυναῖκας καὶ συναλλάττονται μετ' αὐτῶν· ἀλλ' ἐν τῇ ἀγρία καταστάσει, ὅτε τὸ ἑμὸν καὶ σὸν δὲν εἶχον εἰσέτι ὀρισθῆ, οὔτε ἀρπαγῆ, οὔτε κλοπῆ, οὔτε συναλλαγῆ ἐγένετο. Πρὸς τὴν ἑνωσιν τῶν δύο γενῶν ἑτέρα ἐπέδραττεν ἀφορμὴ· ὑπῆρχε δύναμις τις ἔμφυτος, εἰς ἀμφοτέρω, ἥτις ἐπλήρου καὶ ἅπασαν σχεδὸν τὴν δημιουργίαν· ἡ δύναμις αὕτη εἴτε ἴμερος, εἴτε πόθος, εἴτε ἔρως κληθῆ, ἦτο μὲν δραστηκὴ καὶ ἀκατάσχετος ἐν τῇ φυσικῇ ἀναπτύξει τῆς, πλὴν ἦτο καὶ ὄλως εὐνοϊκῆ, γλυκεῖα, συμπαθητικὴ καὶ τρυφερῶς ἑλκυστικὴ· ὁ ἀγροῖκος καὶ ἄξεστος βίος οὔτε τὴν οὐσίαν αὐτῆς μετέ-

βαλλεν, οὔτε τὰ ἀμοιβαῖα θέλγητρα ἠλάττονεν. Ἀμφοτέρω μάλιστα ἐμεγάλυνεν, ἕνεκα τῆς ἐν αὐτῷ ἐπικρατήσεως τῶν αἰσθήσεων καὶ τῆς φαντασίας.

Ὁ διπλοῦς οὗτος χαρακτήρ, διατρεφόμενος καὶ ὑπὸ τῶν ζωηρῶν ἐντυπώσεων τῆς προτιμοτέρας καλλονῆς, ὤθησε πρὸς τὴν ἐν φιλότῃ συνένωσιν τὰ δύο γένη, ἐξ ἧς πλέον συνεταυτίσθησαν εἰς ἓν. Καταρχὰς μὲν αὕτη ἦτο βεβαίως ἐκπλήρωσις ἀπλῆς ὀρέξεως, concubitu vago ὡς λέγει ὁ Ὀράτιος, καὶ οὐχὶ σκέψις ἢ συνείδησις καὶ γνῶσις τῶν ἐκ τῆς ἐνώσεως αὐτῆς κυοφορουμένων βαθμηδὸν ποικίλων αἰσθημάτων, ἢ παρεπομένων ὑλικῶν ὠφελειῶν. Τὰ σπέρματα τούτων ὑπῆρχον μὲν ἐν τῇ ψυχῇ των, ἀλλως οὐδέποτε ἤθελον ἀκολούθως ἀναπτυχθῆ, διότι ἐκ τοῦ μηδενὸς, μηδὲν παράγεται, πλὴν οὔτε ἐννοοῦντο, οὔτε ἐπέδραττον πρὸς τὴν ἐφήμερον ἢ μόνιμον συνδιατριβὴν τῶν δύο γενῶν· ἐξετυλίσσοντο κατ' ὀλίγον διὰ τοῦ χρόνου καὶ τῆς συνδρομῆς πλείστων περιστάσεων. Ἡ συνεχῶς διεγειρομένη ἐπιθυμία τῶν τρυφερῶν κλίσεων· ἢ πρόσκτησις ἀσθενῶν τέκνων, ἐξ ὧν καὶ τὸ φυσικὸν φίλτρον ἐνεργοποιεῖτο, καὶ ἡ περίθαλψις ἐπροκαλεῖτο, καὶ ἡ ἰδίᾳ προσωπικότης συνεχίζετο· ἡ ἀνάγκη τῆς ἀμοιβαίας βοήθειας καὶ ὑπερασπίσεως ἐξ ἐχθρικῶν ἐφόδων· καὶ ἡ εὐκολωτέρα προμήθεια καὶ διατήρησις τῶν διατροφῶν, ἦσαν αἱ φυσικαὶ ἀφορμαί, τὰ ἰσχυρὰ κέντρα καὶ αἱ ἀκατάσχετοι δυνάμεις, αἵτινες παρώθουν πρὸς τὴν διαρκῆ καὶ στερεὰν τῶν δύο γενῶν πρῶτην κοινωνικὴν συμβίωσιν. Ἀλλὰ τίνι τρόπῳ συνεννοήθησαν πρὸς ἄλληλα; Διὰ σημειωτικῆς καὶ ἀνάρθρου, ἢ διὰ φωνητικῆς καὶ ἐνάρθρου γλώσσης; Ἐὰν δὲ διὰ ταύτης, τίς, πότε καὶ πῶς ἐδίδαξεν αὐτά; — Ἄλυτον τὸ ζήτημα· δ α ι μ ὀ ν ι ο ν π ρ ᾱ γ μ α, ὡς

κούργων και τὴν λοιπὴν ἀνθρωπότητα. Ὁ ἀθῶος οὐδέποτε συγχίζεται ἢ καταδικάζεται μετὰ τοῦ ἐνόχου· οἱ Πενταπολιῖται ἀπωλέσθησαν μὲν, ἀλλ' ὁ δίκαιος Λῶτ δὲν συναπωλέσθη μετ' αὐτῶν, ἐσώθη ὑπὸ τῆς θείας ἀντιλήψεως καὶ δικαιοσύνης.

Ἐν τῇ οἰκογενεῖᾳ, ἣν ὡς διελάβομεν, συνέστησεν ἡ φύσις, καὶ ἐπροίκισε μὲ τὰ συντηρητικὰ δῶρά της, ἐγεννήθησαν, θερμαινόμενα ἀφανῶς, καὶ τὰ πρῶτα ζώπυρα, ἐξ ὧν ὡς ἀπὸ γονὴν ἢ κορμὸν ἐβλάστησαν αἱ σεμναὶ καὶ γενικαὶ ἐκεῖναι ἀρεταί, αἵτινες ἠθικοποιοῦσαι καὶ ζωογονοῦσαι τὴν μεγάλην κοινωνίαν, συνέσφιγγον ἔτι μᾶλλον καὶ τοὺς ἀμοιβαίους αὐτῆς δεσμούς. Τοιαύτη εἶναι ἡ φύσις ἐν τῇ ὁμαλῇ πορείᾳ της, πᾶν ἀντίθετον φαινόμενον εἶναι ἀνωμαλία καὶ παρεκτροπή.

Ἐκ τῆς οἰκογενεῖας ἐδημιουργήθη διὰ τοῦ χρόνου ἡ φυλὴ, ἐκ ταύτης ἡ πόλις, καὶ ἐκ τῆς πόλεως τὸ ἔθνος. Ἡ πρώτη λοιπὸν τούτου βᾶσις καὶ τὸ πρῶτον συστατικὸν στοιχεῖον, εἶναι ἡ οἰκογένεια, τῆς ὁποίας ἡ διαδοχικὴ πολλαπλασίασις ἐσχημάτισεν ἐκεῖνο, ἀπαράλλακτα ὡς ἐν τῇ ἀριθμητικῇ ἢ ἐπανάληψις τῆς μονάδος σχηματίζει τὸν ἀριθμὸν· καθὼς δὲ οὗτος ἀποσυντίθεται καὶ παντάπασιν ἐκλείπει, ἐὰν ἡ μονὰς τροπολογηθῇ ἢ ἐκμηδενισθῇ, τοιοῦτοτρόπως καὶ τὸ ἔθνος διαλύεται ἢ ἐκφυλίζεται, ἐὰν ἡ δημιουργήσασα αὐτὸ οἰκογένεια, ἀπωλέσῃ τὸν ἴδιον αὐτῆς χαρακτήρα, ἢ ὁπωςδήποτε νοθευθῇ.

Διατρέχουσα ἐν τούτοις ἡ ἀνθρωπότης ἐν τῇ σειρᾷ τῶν αἰώνων τὰς διαδοχικὰς ἐκεῖνας μεταμορφώσεις, τῆς φυλῆς, τῆς πόλεως, τοῦ ἔθνους, διέτρεχε καὶ ἡ οἰκογένεια τὰ αὐτὰ προοδευτικὰ στάδια, χωρὶς ποσῶς νὰ ἀλλοιοῦται ἐν τῇ ἀρχικῇ βᾶσει της. Μεταβαίγουσα

ἀπὸ μιᾶς εἰς ἑτέραν κατάστασιν, διατῆρει οὐ μόνον τὸν ἀποκλειστικὸν χαρακτήρα, ἀλλ' ἰσχυροποιεῖ αὐτὸν καὶ μὲ πλειοτέρας ἐγγυήσεις, καὶ καθηγίαζε μὲ ἱεροπρεπεστέρας περιβολὰς συνωδὰ πρὸς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὰ μέσα, ἅτινα παρεῖχεν εἰς αὐτὴν ἢ νέα μετὰβασις. Ἡ ἰσχυροποίησις καὶ τελειοποίησις ἐκείνης, συνετέλουν καὶ πρὸς τὴν αὐτὴν τῆς ὅλης κοινωνίας πρόοδον καὶ ἀνάπλασιν· ἡ ἀλληλεπίδρασις αὕτη ἦτο καὶ εἶναι ἐν τῇ φύσει τῶν πραγμάτων.

Φθάσαντες εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο, ἃς ἐξετάσωμεν ἤδη διὰ βραχέων τὴν ἀλληλεπίδρασιν ταύτην, ἵνα ἴδωμεν τίνι τρόπῳ καὶ κατὰ πόσον τὸ ἔθνος ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς οἰκογενεῖας, καὶ αὕτη ἐπὶ ἐκείνου. Ὅταν δὲ λέγομεν ἔθνος, δὲν ἐννοοῦμεν ἀπλῶς ὁμάδα ἢ ἄθροισμα πλήθους, ἀλλὰ κατάστασιν πραγμάτων καλῶς ὀργανισμένην, εἰς ἣν ἐνυπάρχουν ἐν τάξει, καὶ κατὰ μᾶλλον ἢ ἦττον κανονικῶς λειτουργοῦσι τὰ διάφορα τοῦ πολιτισμοῦ στοιχεῖα, ἡ κυβέρνησις, οἱ νόμοι, ἡ θρησκεία, τὰ γράμματα, ἡ βιομηχανία, καὶ ἕτερα οὕτως εἰπεῖν συμπληρωματικὰ, ὡς ἡ θέσις καὶ φύσις τῆς χώρας, τὸ εὐκραεὲς τοῦ κλίματος, ὁ μείζων ἢ ἐλάσσων πληθυσμὸς, καὶ ἡ ἐπιδεκτικότης καὶ ὁ χαρακτήρ τούτου. Τίνι τρόπῳ λοιπὸν τὰ ποικίλα ταῦτα στοιχεῖα ἢ δυνάμεις ἐπιδρῶσιν ἐπὶ τῆς οἰκογενεῖας; — Εὐρύτατον εἶναι βεβαίως τὸ ζήτημα τοῦτο, πλὴν τὰ στενὰ ὄρια τῆς πραγματείας ταύτης ὀλίγας μόνον νύξεις μᾶς ἐπιτρέπουσιν.

Ἡ κυβέρνησις, ἣν ὑποθέτομεν ἰσχυρὰν, πατριωτικὴν καὶ πεφωτισμένην, εἶναι καὶ αὐτὴ εἰς τὸ εἶδός της μία οἰκογένεια, πλὴν οἰκογένεια ἀπλῶς ἠθικῆ, διέπουσα τὰς τύχας ὄλων τῶν ἄλλων· ὡς ἐκ τῆς συγγενείας λοιπὸν καὶ τῶν καθηκόντων της, παρέχει, ἢ

τοῦλάχιστον δφείλει νὰ παρέχη εἰς ταύτας προστασίαν καὶ εὐκολίας, ὅπως ἐν τῇ νομίμῳ ἐνεργείᾳ των ἀσφαλῶς ἀναπτύσσωνται καὶ τελειοποιῶνται· συνάμα δὲ, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ κυριωδέστερον, δφείλει νὰ γίνηται καὶ ἀγαθὸν μιμήσεως παράδειγμα ἐν χρηστότητι, ἐγκρατείᾳ καὶ δικαιοσύνῃ πολιτείας, καὶ ἐν εὐσεβείᾳ, ἀπλότητι καὶ οἰκονομίᾳ βίου, διότι συνήθως οἱ κατώτεροι καὶ ἰδιῶται ὑπὸ τῶν ἀνωτέρων καὶ τῶν Ἄρχων ὀδηγοῦνται, καὶ πρὸς τὰ ἴχνη των συμμορφοῦνται. Τὰ ἤθη τῶν λαῶν ὡς ἀποδεικνύει καὶ ὁ Πλάτων εἰς τὴν πολιτείαν του, ἀκολουθοῦν τὴν φύσιν τῶν κυβερνήσεων των. « Φιλεῖ τὸ ἀρχόμενον γνώμη » τῇ τοῦ ἄρχοντος πολιτεύεσθαι. »

Οἱ νόμοι κανονίζοντες τὴν ἐξωτερικὴν τῶν ἀνθρώπων διαγωγὴν, καὶ τὰ συνάλληλα αὐτῶν συμφέροντα, καθιερώνουσι καὶ ἐγγυήσεις καὶ διατάξεις, δι᾽ ὧν καταδικάζουσι πᾶσαν πολλαπλὴν ἢ ἀθέμιτον ἐνωσιν, καὶ νομιμοποιῶν τὴν ἀπλὴν καὶ ὑπὸ τῆς φύσεως συστηθεῖσαν. Διὰ τῆς διαστολῆς αὐτῆς, ὁ μὲν νόμιμος δεσμὸς καθίσταται μόνιμος, ἰσχυρὸς, ἐγκρατῆς, συγκεντρωμένος, πρὸς τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων λυσιτελέστερος, καὶ πρὸς τὸν ἔλλογον κοινωνικὸν βίον συμφωνότερος· ὁ δὲ ἀθέμιτος ἐγκαταλειπόμενος εἰς ἑαυτὸν, γίνεται ἔρμαιον τῆς παραφορᾶς τῶν ἀτάκτων παθῶν του, ἄστατος, ἀσθενὴς, ἀκρατῆς, παραλελυμένος, πρὸς τὴν τεκνοποιίαν ἀσύμφορος, καὶ πρὸς τὴν φύσιν καὶ τὴν κοινωνίαν πολέμιος.

Ἡ θρησκεία, ἣν ἐνταῦθα θεωροῦμεν οὐχὶ ὡς αἴσθημα συμφυρόμενον μετὰ τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ὡς θεσμὸν πρακτικὸν καὶ δρώντα ἢ Ἐκκλησίαν, περιβάλλουσα τὸν ὑπὸ τῶν νόμων περιφρουρούμενον συζυγικὸν δεσμὸν μὲ ἱεροπρεπῆ χαρακτῆρα, καθαγιάζει καὶ

συσφίγγει αὐτὸν στενωτέρον· χορηγοῦσα δὲ διὰ τῆς τελετῆς μυστηριώδη τινα εἰς τὴν σύστασιν του συνάφειαν μετὰ τοῦ δημιουργοῦ, τὸν καθιστᾷ καὶ ἐν ἀρχῇ ἀδιάλυτον· « οὗς ὁ θεὸς συνέζευξεν ἄνθρωπος μὴ » χωριζέτω. » Μόνῃ ἢ θρησκείᾳ παρεισδύουσα, ὡς ἐν ἀγιαστηρίῳ, καὶ εἰς τὰ ἄδυτα τῆς οἰκογενείας, ἀναλαμβάνει τὴν ὑψηλὴν ἀποστολὴν, νὰ διευθύνῃ τὸν ἐσωτερικὸν ἀνθρωπον καὶ ἐξ αὐτῆς οὕτως εἰπεῖν τῆς συλλήψεώς του· φύσει πρακτικὴ διὰ τῆς λατρείας, τὸν παρακολουθεῖ πάντοτε μετ' ἀγρύπνου ἐποπτείας καὶ πατρικῆς μερίμνης οὐ μόνον ἐκτὸς, ἀλλὰ καὶ ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ ἀπαραβιάστου ἀσύλου του, καθοδηγεῖ τὴν συνείδησίν του διὰ τοῦ φωτὸς τῶν θείων διδαγμάτων, κανονίζει τὰς πράξεις του πρὸς τὸν μέλλοντα καὶ αἰώνιον προορισμὸν του, ἐξαγνίζει τοὺς λογισμοὺς του διὰ τῆς ἐμπνεύσεως τῆς καθαρᾶς πίστεως, καὶ ἀνυψώνει τὴν διάνοιάν του πρὸς τὸ Ὑπέρτατον ἐκεῖνο Ὄν, ἐξ οὗ τὰ πάντα ἐγένοντο, καὶ εἰς ὃ τὰ πάντα τελειοῦνται.

Τὰ γράμματα ἢ ἡ Ἐκπαίδευσις ἐπιτελοῦν διπλὴν ἐνέργειαν, ἀναπτύσσουσι τὸν νοῦν καὶ ἠθικοποιῶν τὴν καρδίαν· ἡ διπλὴ αὕτη μόρφωσις ἐπιδρᾷ θαυμασίως ἐπὶ τῆς οἰκογενείας. Δὲν καθιστᾷ αὐτὴν μόνον ἐπιδεκτικωτέραν πρὸς ἀσκήσιν πάσης ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ ἱκανωτέραν πρὸς ἐπίτευξιν πλειοτέρας εὐπορίας καὶ ἀνετωτέρου βίου. Αὐτὰ ἐν τῇ διπλῇ ἐνεργείᾳ των, εἶναι τὸ φῶς, τὸ ὁποῖον διαλύει τὴν πυκνὴν τῆς ἀμαθείας ὀμίχλην, καὶ ἀποτρέπει ἐνταῦτῳ ἀπὸ τῆς ἄγουσας πρὸς τὴν κακίαν πεπλανημένην καὶ ὀλισθηρὰν ὁδόν· τὸ φῶς αὐτὸ εἰσαγόμενον ἐν τῇ οἰκογενείᾳ, διασώζει αὐτὴν ἀπὸ πλείστους κινδύνους, καὶ τὴν κάμνει προσεκτικωτέραν καὶ μᾶλλον ἐνή-

μερον πρὸς τὰ δίκαια καὶ τὰ καθήκοντά της.

Ἡ βιομηχανία εἶναι ἡ τρίκρονος ἐκείνη πηγὴ, ἐξ ἧς ἀπορρέουν τὰ πλούτη καὶ τὰ ποικίλα ἐν τῇ κοινωνίᾳ προϊόντα. Ἡ εὐρυτάτη αὐτῆς ἔκτασις εἶναι πεδιάς, ἧτις προσκαλοῦσα ἀδιαλείπτως τὴν ἀσχολίαν τῆς οἰκογενειακῆς φιλοπονίας, ἀνταμείβει καὶ ἀφθονοπαρόχως αὐτήν, διότι ἐκτὸς τῆς ὁποίας τῆς προμηθεύει ὑλικῆς εὐημερίας, συντελεῖ προσέτι ὡς ἐκ τῶν πολλῶν καὶ πολυειδῶν αὐτῆς σχέσεων μετὰ πάσης καταστάσεως ἀνθρώπων καὶ πραγμάτων, καὶ πρὸς τὴν τελειοτέραν πρακτικὴν μὀρφωσίν της καὶ τὴν οἰκονομικὴν εὐεξίαν της, ἐξ ἧς πρωτίστως ἐξαρτᾶται καὶ ἡ ἠθικὴ καὶ ἀρμονικὴ συμβίωσις, διότι αἱ ἀκατάσχετοι ἀνάγκαι, καὶ ἔριδας κυσοφοροῦν, καὶ εἰς ἄτοπα παρωθοῦν.

Παραπλησίαν ἐπίδρασιν ἐξασκοῦν καὶ τὰ συμπληρωματικὰ στοιχεῖα, διότι καὶ ἡ ἐπίπεδος, γόνιμος καὶ ἀρδευομένη χώρα, καὶ τὸ γλυκὺ καὶ συγκερασμένον κλίμα, εἶναι μᾶλλον εὐεργετικὰ πρὸς τὴν οἰκογένειαν ἀπὸ τὰ ἀντίθετα τούτων, καὶ ὁ μεγαλύτερος καὶ συγκεντρωμένος πληθυσμὸς παρέχει μέσα πρὸς μὀρφωσιν πλειότερα, καὶ ἡ λεπτοτέρα ἢ μετριωτέρα τοῦ ἔθνους ἐπιδεκτικότης καὶ ὁ ἐλαφρὺς ἢ σοβαρὸς, μεγαλόψυχος ἢ μικρόψυχος, ἡμερος ἢ θρασὺς χαρακτήρ, εἶναι ὡσαύτως συντελεστικὰ πρὸς ταύτην ἢ ἐκείνην τῆς οἰκογενείας τὴν διάπλασιν. Ἐννοεῖται δὲ οἰκοθεν ὅτι ὁσάκις καὶ τὰ πρότιστα καὶ οὐσιώδη τοῦ πολιτισμοῦ στοιχεῖα, ἐξασκοῦν ἐναντίαν ἐπιβροχὴν ἀπὸ ἐκείνην, ἣν ἀνωτέρω ἀπεδώκαμεν εἰς αὐτὰ, δὲν γίνονται ἄπλῶς ἀρνητικὰ πρὸς τὴν οἰκογένειαν, ἀλλὰ μετατρέπονται εἰς δυνάμεις αὐτόχρημα διαλυτικὰς, διότι οὔτε ἀναμορφόθουν, οὔτε συντηροῦν αὐτήν, κα-

τεδαφίζουσι ἄρδην τὸ οἰκοδόμημά της. Ἐὰν ἡ κυβερνήσις δὲν παρέχη τὴν δέουσαν προστασίαν, ἢ δὲν προνοῇ καὶ δὲν προλαμβάνη τὰς ἀφορμὰς τῶν κινδύνων, ἢ γίνεται κακὸν καὶ μiasματικὸν πολυτελείας καὶ παραλυσίας παράδειγμα· ἐὰν οἱ νόμοι οὐδεμίαν ποιοῦνται διάκρισιν μετὰξὺ ἐννόμων καὶ κοσμίων, καὶ ἀνόμων καὶ ἀκόσμων ἐνώσεων· ἐὰν πονηρῶς διδάσκηται ἡ θρησκεία καὶ χρησιμεύη εἰς χρηματοκαπηλείαν· ἐὰν τὰ γράμματα ἀντὶ νὰ φωτίζωσι καὶ ἠθικοποιῶσι, στρεβλόνουν τὸν νοῦν καὶ διαφθείρουν τὴν καρδίαν· ἐὰν ἡ καταπλουτίζουσα βιομηχανία, διευκολύνῃ τὰς ἀθεμίτους σχέσεις, ἢ ὑποθάλη τὰ ἄσεμνα λαθρεμπόρια ἢ τὰς ἀπρεπεῖς χρηματοληψίας· ἐὰν τέλος αἱ στερήσεις εἶναι δειναὶ ἢ πολυχρόνιοι, ἢ τὰ ἐλαττώματα, μετατρέπομενα εἰς ἀνάγκας, φέρουν τὴν ἀταξίαν ἐν τῇ οἰκονομίᾳ· τότε πλέον ἢ οἰκογένεια, εἶναι ἐντελῶς διαγεγραμμένη· ὑπάρχει μόνον κατ' ὄνομα καὶ ὡς σκέπη πρὸς κάλυψιν ἀτοπημάτων καὶ καταχρήσεων, αἵτινες παρασκευάζουν τὸν γενικὸν θλεθρον.

Ἄς ἀντιστρέψωμεν ἤδη τὸ νόμισμα, ὅπως παρατηρήσωμεν καὶ τὴν ἐπὶ τοῦ ἔθνους ἢ τῶν στοιχείων τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ἐπίδρασιν τῆς ἀληθοῦς καὶ ἠθικῆς οἰκογενείας, ἧτις ὁμως δὲν ἐξασκεῖται μεμονομένως, ἀλλὰ περιληπτικῶς. Ὅθεν λέγοντες οἰκογένειαν δὲν ἐννοοῦμεν τὰς σπανίας ἐκείνας περιπτώσεις, καθ' ἃς μία ἢ εὐάριθμοι οἰκογένειαι ὀξυδερκέστεραι ἐτέρων, δύνανται ὡς ἐκ τῆς ἰσχύος ἢ τῆς ἠθικῆς ἐπιβροχῆς των νὰ μεταβάλλωσι τὰ πράγματα, καὶ νὰ χορηγῶσιν εἰς αὐτὰ οἰανδῆποτε μορφήν καὶ διεύθυνσιν, ἀλλὰ τὸ σύνολον ἢ τοῦλάχιστον τὴν μεγίστην πλειονότητα τῶν οἰκογενειῶν ἐξ ὧν ἀποτελεῖται, ἢ πρέ-

πει νὰ ἀποτελήται ὁ γενικὸς καὶ σταθερὸς κανὼν, ὡς ἐκ τῆς μιᾶς ἢ τῶν εὐαρίθμων ἢ ἐξαίρεσις.

Αἱ ὑπὸ ἠθικὴν λοιπὸν καὶ ὕλικὴν ἐποψίν πρὸς τὸν τελειότερον τύπον τῆς μορφώσεως προαχθεῖσαι οἰκογένειαι, συναπαρτίζουσι περιληπτικὴν τινα καὶ ἠθικὴν ἐνότητα ἢ δύναμιν, τῆς ὁποίας ἡ ἰσχύς καὶ ἡ κίνησις συνεπισύρει εἰς τὸ ρεῦμά της, καὶ διαμορφώνει κατὰ τὴν βούλησίν της πᾶσαν ἑτέραν, διότι ἐν τῇ ἐνότητι αὐτῆς εἶναι σχεδὸν παντοδύναμος. Ἡ ἐκ πολλῶν ἤδη μεμορφωμένων καὶ ὡς ἐκ τοῦ κοινοῦ ἠθικοῦ σκοποῦ συνασπισμένων κέντρων, ἀποβρέουσα αὕτη δύναμις, εἶναι ἡ πεφωτισμένη, συμπαγὴς, ἀκεραία καὶ ἀνεξάρτητος κοινὴ γνώμη, ἣτις ἀντιθέτως τῆς ἀμαθοῦς, διηρημένης, εὐπίστου ἢ δουλόφρονος, καὶ τὴν κυβέρνησιν διαφωτίζει καὶ ἐπηρεάζει, καὶ τοὺς κειμένους νόμους τροπολογεῖ, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν σεμνοποιεῖ καὶ κραταίονει, καὶ τὴν παιδείαν γενικεύει καὶ ρυθμίζει, καὶ τὴν βιομηχανίαν ζωογονεῖ καὶ προάγει, καὶ τὸν ἐθνικὸν χαρακτήρα τελειοποιεῖ καὶ ἐξυψώνει.

Αὕτη ὡς γενικὸς καὶ ἀείποτε ἀγρυπνος, ὡς δευδερκῆς καὶ ἐμπειρὸς νομοθέτης, τὰ πάντα διορᾷ καὶ κανονίζει. Τὰ χρηστὰ ἤθη τῆς χημικῆς οὕτως εἰπεῖν σχευασίας της εἶναι κυρίως ἔργον· ὁ ἀμοιβαῖος σεβασμός, ὁ ἰσχυρότερος οὗτος κρίκος τῆς κοινωνικῆς ἀλύσεως, ὑπ' αὐτῆς συντηρεῖται· πᾶσα πρὸς ἀνώμαλον ἢ καταχρηστικὸν βίον τάσις ὑπὸ τοῦ συνοφρυώματός της περιστέλλεται· καὶ πᾶσα μεταβολὴ ἢ ἀνατροπὴ ὑπὸ τῶν θορύβων της προαγγέλλεται καὶ τῆς δυνάμεώς της ἐπιτελεῖται. Ὁ δὲ πατριωτισμὸς, ὅστις εἶναι τὸ κρηπίδωμα τῶν πολιτικῶν ἀρετῶν, ἐκ τοιούτων καλῶς μεμορφωμένων καὶ χρηστοθήτων οἰκογε-

νειῶν κυρίως ζωογονεῖται, ἰσχυροποιεῖται καὶ ἀκμάζει, διότι κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον ἀποβάλλει τις τὸν μισοπάτριδα ἐγωϊσμόν, καὶ ἐνδιαφέρεται, ἀφοσιοῦται καὶ ἀγαπᾷ τὴν πατρίδα, καθ' ὅσον, εἴτε ἀπῶν, εἴτε παρῶν εἶναι, γνωρίζει ὅτι τὰ προσφιλέστερα τῶν πόθων καὶ τῶν ἀγώνων του ἀντικείμενα, εὐρίσκουν ἐν αὐτῇ οὐ μόνον τὴν ἐφικτὴν ὕλικὴν εὐημερίαν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνωτέραν ταύτης ἠθικὴν ἀνατροφὴν, ἐξ ὧν ἐξασφαλίζονται αἱ ἀποτελοῦσαι τὸν ἰδιαίτερον τῆς καρδίας του ἠθικὸν καὶ ἀνεκτίμητον θησαυρὸν θελκτικώταται προσδοκίαι.

Εἰς τοιαῦτα καὶ ἕτερα ὁμοίου εἴδους ἄγει ἐξαγόμενα ἢ ἀλληλεπίδρασις τοῦ ἔθνους πρὸς τὴν οἰκογένειαν, καὶ ταύτης πρὸς ἐκεῖνο· ἀμφότερα εἶναι ἀναποσπάστως συνηνωμένα ἐν τῇ ἐνεργείᾳ των· ἡ ἐπιδίωξις τῆς καλλιεργείας καὶ τελειοποιήσεώς των, εἶναι ἀσχολία τῆς ἀμοιβαίας αὐτῶν συμπράξεως. Ἡ οἰκογένεια μόνον ὡς πρὸς τὸ ἔθνος ἔχει τὸ πλεονέκτημα, τὸ ὅποῖον ἔχει καὶ ὁ δῆμος ὡς πρὸς τὴν αὐτοδιοίκητον πολιτείαν, τῆς ὁποίας ἡ ἀνατροπὴ δὲν συνεπιφέρει καὶ τὴν διάλυσιν ἐκείνου, διότι ἔχει διάφορον καταγωγὴν καὶ πατρότητα· οὕτω καὶ ἡ οἰκογένεια ἐν τῇ ἀποσυνθέσει τοῦ ἔθνους, διαμένει ἐν τῇ φυσικῇ της ὑπάρξει καὶ τῇ ἠθικῇ μορφώσει της. Ἐὰν ὅμως καὶ ταύτας ἀπωλέσει ἐν τῷ ἔθνει διατελοῦσα, τότε συμπαρασύρει καὶ αὐτὸ ἐν τῇ ἀπωλείᾳ της. Τοιαύτη εἶναι ἡ φυσικὴ τῶν πραγμάτων ἀλληλουχία.

Καταλήξαντες εἰς τὸ σημαντικώτατον καὶ ἀκροσφαλὲς τοῦτο πόρισμα, ἃς μᾶς ἐπιτραπῆ, πρὶν ἔτι καὶ διὰ τῆς ἱστορίας διαφωτίσωμεν καὶ κυρώσωμεν αὐτὸ, νὰ ἐκμελετήσωμεν ἐν ὀλίγοις εἰς ἔθνος ὅπως οὖν μεμορφωμένον καὶ τὴν οἰκογένειαν εἰς ἑαυτήν,

ὅπως οὕτω συμπληρώσωμεν καὶ ἐπιστεγάσωμεν τρόπον τινὰ τὰς ἐρεῦνας μας. Ἐξετάσαμεν μέχρι τοῦδε τὴν φυσικὴν αὐτῆς σύστασιν, τὴν παραγωγικὴν δύναμιν, καὶ τὴν μετὰ τοῦ ἔθνους ἀλληλεπίδρασιν καὶ στενὴν σύνδεσίν της· ἄς εἰσέλθωμεν ἤδη καὶ ἐντὸς τῶν τειχῶν καὶ τοῦ ἱεροῦ ἀσύλου της, ἵνα ἐπιτελέσωμεν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῆς ἠθικὴν ἀνατομίαν, καὶ γνωρίσωμεν τὰς ποικίλας λειτουργίας, καὶ τὰ ἄφθονα τῶν ἀρετῶν σπέρματα, ἅτινα ἐν αὐτῇ ζωογονοῦνται καὶ δωρεὰν μεταδίδονται, καὶ εἰς τοὺς συγχρόνους καὶ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους.

(ἀκολουθεῖ.)

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ ἢ ΑΡΧΟΝΤΑ

ΤΩΝ ΝΕΚΡΟΠΟΛΕΩΝ.

Ἄπευθυνόμενος πρὸς σὲ τὸν θρασύσπλαχνον, τὸν ἐρασίδακρυον, τὸν ἀδυσώπητον, τὸν ἀπληστον Ἄρχοντα τῶν Νεκροπόλεων, καὶ προσφωνῶν σοι τὴν περὶ αὐτῶν ἐπομένην Διατριβήν, μάθε ὅτι, οὔτε ἀπὸ αἵσθημα καθήκοντος, οὔτε ἀπὸ ἀρχὴν δικαιοσύνης, οὔτε ἀπὸ ιδέαν φιλοφροσύνης ἢ κολακείας ὠρμήθη, διότι καὶ Σὺ οὔτε καθήκοντα συναισθάνεσαι, οὔτε δικαιοσύνην ἀναγνωρίζεις, οὔτε φιλοφροσύνας ἢ κολακείας μεταχειρίζεσαι ὑπὲρ τῶν ζώντων. Ἀμοιβαιότης

μετὰ Σοῦ οὐδεμία δύναται ποτε νὰ ὑπάρξῃ. Ὀχρὸς, ἰσχνὸς, σκελετώδης, τυφλὸς, ἀναίσθητος, ἀμείλικτος ὡς ἡ εἰμαρμένη, εἶσαι καὶ ἀνεπίδεκτος εὐαισθησίας, ἀνελεήμων, ἀνεπιεικὴς καὶ ἀλλότριος εἰς πᾶσαν περιποίησιν· οὔτε δῶρων εἶσαι ἐραστῆς, οὔτε μειδιαμάτων φίλος, οὔτε γλυκερῶν ἐλπίδων μέτοχος ἢ πάροχος· μόνη ἴσως ἡ ἀπληστία τῶν θνητῶν μεριμνώντων καὶ ἀλληλοτρωγομένων ὑπὲρ τῶν προσκαίρων ἀπολαυῶν τοῦ ματαίου τούτου κόσμου, καὶ ὑπὸ Σοῦ αἴφνης πληττομένων, ἐπισπᾶ εἰρωνικόν τι μειδίαμα ἐπὶ τῶν πελιδῶν χειλέων Σου· εἶσαι ἢ πιστὴ καὶ ἀληθὴς τῶν ζώντων τυράννων εἰκὼν, διότι καὶ οὗτοι, ὡς καὶ Σὺ, εἶναι ὤμοι, ἀτίθασσοι, ἀδιάλλακτοι, καὶ εὐαρεστοῦνται νὰ δεσπόζωσιν ἐπὶ καταστροφῶν, ἐρειπίων καὶ ἀνθρωπίνων πτωμάτων.

Τί λοιπὸν μὲ παρώτρυνε ν' ἀποταθῶ πρὸς Σέ, καὶ ν' ἀναθέσω τὴν περὶ Νεκροπόλεων σκυθρωπὴν ταύτην Διατριβήν; — Ἀπλὴ μόνον ἰδέα ἀρμοδιότητος, καὶ οὐδὲν ἄλλο. Πραγματεία ἀφορῶσα χώραν πολύτρωγλον μὲν, πλὴν ἔρημον καὶ βωθὴν, διατελοῦσαν μεταξὺ φρίκης καὶ συγκινήσεως, καὶ περικλείουσαν ἐντὸς τοῦ πενθίμου περιβόλου της, οἰκητήρια κενὰ ἀνθρωπίνης ζωῆς, καὶ μεστὰ δυσωδίας, κόνεως καὶ ὀσπύων, διαβιβρωσκομένων ὑπὸ παντοδαπῶν καὶ εἰδεχθῶν ζῴφιων, καὶ ἀενάως πλουτιζομένην καὶ πληθυνομένην ὑπὸ νέων καὶ ὁμοίων οἰκητόρων, εἰς οὐδένα ἕτερον ἤρμοζε βεβαίως ν' ἀφιερῶθῃ μᾶλλον, εἰμὴ εἰς τὸν ἀδιακόπως ἐργαζόμενον, ὅπως εὐρύνη, καλλωπίση καὶ οἰκίση τὴν ἱστορουμένην πόλιν ἐξ ὑπηκόων, ἀνικάνων καὶ συνωμοσίας νὰ ὀργανίζωσι, καὶ ἐπαναστάσεις νὰ ὑποκινῶσι, καὶ θορύβους νὰ προξενῶσι, καὶ ραδιουργίας νὰ ἐξυφαίνωσιν.

Εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι περιλαμβάνει εἰς ἑαυτὴν ἡ θνητοβόρος καὶ κενόοικος πόλις Σου, καὶ ἀναμνήσεις διὰ τοὺς ζῶντας ἱεράς, καὶ κειμήλια πολύτιμα, διατηρούμενα ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας, καὶ ὅτι ἡ θεὰ τῆς διεγείρει παντοσιδῆ αἰσθήματα, σπουδαίας καὶ ἐμβριθεῖς σκέψεις, καὶ σοβαρὰ καὶ ὑψηλῆς ἀρετῆς μαθήματα· προβλέπων ὁ σοφὸς ἐν αὐτῇ καὶ μελετῶν τὸ ἴδιον τέρμα, καθιστᾷ τὸν βίον καὶ γονιμώτερον καὶ εὐεργετικώτερον· πλὴν ὅλα ταῦτα εἶναι διὰ Σὲ ξένα καὶ πολέμια, ὡς ξένη καὶ πολεμία Σοῦ εἶναι καὶ ἡ ζωὴ.

Σὺ, ἔχων ἰδρυμένον ἐντὸς τῆς ἐρημοβίου καὶ ἀθορύβου πόλεως Σου, τὸν μελανοβαφῆ καὶ ὑπὸ πηκτῶν αἱμάτων καὶ ἀπολιθωμένων ὀστέων, κατεσκευασμένον θρόνον Σου, βασιλεύεις μόνος ὡς ἀπόλυτος δεσπότης, ἐπὶ ἀναύδων, σεσηπότεων καὶ ἀποσυντιθεμένων κατοίκων, διαταραττομένων ἐκ διαλειμμάτων ὑπὸ τῶν συνοδευόντων τοὺς νέους προσερχομένους ὑπηκόους Σου κοπετῶν καὶ θρήνων, ἀποτελούντων τὴν ἡδύ τέραν εἰς τὰ ὦτά Σου ἀρμονίαν, καὶ τὸ ὠραιότερον ἐν τῷ θεάτρῳ τοῦ κράτους Σου μελόδραμα.

Σὺ, διατηρῶν περίξ τοῦ θρόνου Σου, ἰσταμένους μὲ πλήρη πανοπλίαν καὶ ἀμφίστομα γυμνὰ ξίφη, ἀμυθήτους στρατοὺς, συγκεκροτημένους ἐκ τῶν ποικίλων ἀνθρωπίνων παθῶν, καὶ τῶν ἀπείρων φυσικῶν καὶ ἠθικῶν νοσημάτων, διατρέχεις δι' αὐτῶν τὴν ὑφήλιον, ἔχων ἐνώπιόν Σου τὸν τρόμον καὶ ὀπισθὲν Σου τὴν φρίκην, κηρύττων μόνος ἡ ἀναστέλλων κατὰ τόπους καὶ κατ' ἀρέσκειαν τὸν πόλεμον, ἐρημόνων πόλεις ἢ οἴκους, πληρόνων ὄρη καὶ πεδιάδας ἐκ σφαζομένων ἢ κρεοκοπομένων θυμάτων, καὶ συσταίνων νέας νεκροταφειακὰς ἀποικίας. Ἄλλοτε ἐπὶ τῶν νεφελῶν ἐποχούμενος, ἐκπυρσοκροτεῖς καὶ ἀκοντίζεις τὰ καυστικά

καὶ βιοφόνα βέλη Σου, ἢ ἐπὶ τῆς ξηρᾶς διερχόμενος διὰ τῶν ἀνέμων, ἐπιχέεις τὰς δηλητηριώδεις καὶ μiasματικὰς πνοὰς καὶ τὰ σκωληκώδη καὶ βροτοφθόρα σπέρματα τῆς φύσεώς Σου, ἢ ἐπὶ τῶν ὑδάτων φερόμενος, καὶ ἀνατρέπων καὶ βυθίζων πᾶν τὸ ἐπ' αὐτῶν κινούμενον, ἐντυπώνεις μέχρι τοῦ πυθμένος τὰ θλιβερὰ ἔχνη Σου, καὶ ἀνεγείρεις καὶ ἐκεῖ ὑποβρυχίους Νεκροπόλεις. Καὶ τίς ἐκ τῶν θνητῶν ἰσχύει ν' ἀντιστη εἰς τὸ κράτος Σου;

Σὺ, καταβάλλεις ἐπίσης καὶ δυνατοὺς καὶ ἀδυνάτους, καὶ δεσπότης καὶ δούλους, καὶ πλήθη καὶ ἄτομα. Ἐνώπιόν Σου πᾶν γόνυ κάμπτει, καὶ εἰσερχόμενον ἐντὸς κυψελώδους καὶ ψυχρᾶς κοίτης, μόνης αὐτοῦ κληρονομίας, μεταβάλλεται εἰς τέφραν καὶ ὄστᾳ, καὶ καθίσταται αἰώνιον στήριγμα τοῦ θρόνου Σου. Ἄς καυχᾶται ὅσον θέλη καὶ ὁ ὑγιής, καὶ ὁ εὐρωστος, καὶ ὁ νέος, καὶ ὁ πλούσιος, Σὺ ἐνώ οὔτε κἄν Σὲ φαντάζονται, παρίστασαι αἰφνης ἐνώπιόν των, καὶ ἄκαμπτος εἰς τὰ δάκρυα καὶ τὰς ἰκεσίας των, ἀρπάζεις αὐτοὺς ἀνιλεῶς ἐκ τῆς κόμης, καὶ βιαίως τοὺς σύρεις ἐντὸς τῆς σκωληκοβρώτου πόλεως Σου. Εἰς μάτην Σὲ παρακολουθοῦν οἱ κλαυθμοὶ καὶ οἱ ὀδυρμοὶ τῶν οἰκείων καὶ φίλων· κωφὸς εἰς τὰς θρηνώδεις φωνὰς των, μάλιστα ἠδυνόμενος εἰς αὐτὰς ὡς ἐμπρέπουσαν εἰς Σὲ λατρείαν, καὶ στρέφων ἀγριωπὸν βλέμμα καὶ γριφῶδες πρόσωπον, ἄλλο τι δὲν διανοεῖσαι, εἰμὴ πῶς ταχύτερον ν' ἀποσπάσης τὸ θήραμά Σου καὶ νὰ πλουτίσης τὸ κράτος Σου.

Πλὴν ἐλεύσεται ἡμαρ, ὅτε καὶ Σὺ καὶ τὸ κράτος Σου, θέλουν διὰ παντός ἀνατραπῆ, καὶ ὑποκύψει εἰς τὸν αὐτὸν νόμον, δι' οὗ σήμερον καταδεσπόζεις τὰ πάντα, διότι ὑπάρχει καὶ ἕτερος ἀπὸ Σὲ ἰσχυρότερος,